

פרשת תרומה

משפט וצדקה

"אין מוקדם ומאוחר בתורה". פרשת תרומה נאמרה למחרת יום הכיפורים כשירד משה מן ההר. רש"י מביא שקודם רדת משה מההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל ציווי המשכן עד לאחר שהיו ישראל מרוצים להקדוש ברוך הוא, שזה היה למחרת יום הכיפורים.

מדברי חז"ל אלו למדים אנו שזמן הצווי של פרשת תרומה אינו תואם למקומה בין פרשיות ספר שמות, ויש להבין הקשר בין פרשה זו לפרשת משפטים, למרות הכלל של "אין מוקדם ומאוחר בתורה".

לפי דברי ה"שפתי חכמים" נעשו למחרת יום הכיפורים שני דברים חשובים: א. "ויקהל משה את העם" לצוות על נדבות המשכן. ב. "וישב משה לשפוט את העם" - ולמה, הקדימו את פרשת משפטים לפני פרשת תרומה?

מפרשי התורה מסבירים שהקדימו את פרשת משפטים לתרומה ללמדינו שהתרומה שאדם תורם לצרכי צדקה זקוקה לתורה מיוחדת, איך ומתי מותר ומחוייב האדם לתרום. גדולה היא מצות הצדקה, ומפאת קדושתה וחשיבותה צריך להיות מוצא הצדקה ממקור טהור ולא מכספי גניבה וגזילה, ולכן קדמה פרשת משפטים כי רק כספים שרכש אדם בצדק ובמשפט, מהם יכול הוא לתרום חלקו לבנין בית המקדש, כדברי רש"י: יפרישו לי מממונם נדבה, כי רק מממון שלהם אפשר ומותר לתת צדקה.

כך אפשר להבין גם דברי המדרש: כיון שאמרו ישראל "נעשה ונשמע", מיד אמר הקדוש ברוך הוא למשה שיעשו משכן, כיון שלפני שקיבלו ישראל את התורה, לא ידעו על מושגי הצדק והמשפט ולא היתה אפשרות לצוות להם על נתינת תרומה, אבל לאחר קבלת התורה נודעו להם חוקי הצדק, אפשר היה לצוותם על תרומה.

חז"ל מציינים מספר דברים שעל נותן הצדקה לדעת. מסופר על רבי יוחנן וריש לקיש שירדו לרחוץ במרחצאות של טבריה. פגע בהם אדם אחד וביקש מהם צדקה. אמרו לו: כשנצא, נזכה בך, יצאו ומצאוהו מת. אמרו: הואיל ולא זכינו לטפל בו בחייו, נטפל בו במותו... על שאלת הרשב"א מדוע אין מברכים על מצות צדקה כשם שמברכים על מצוות עשה אחרות, מתרצים, כי אילו היו צריכים לברך לפני עשיית המצוה היה הדבר כרוך בעיכובים והכנות ובינתיים היה העני עלול לגווע מרעב, ולכן שמו חכמינו את הדגש על כך שמצות צדקה תינתן בזריזות.

דבר נוסף שעל נותן הצדקה לדעת הוא מתן בסתר. את הפסוק בתהילים יא': "כי צדיק ה' צדקות אהב, ישר יחזו פנימו", מבארים המפרשים כי הקדוש ברוך הוא אוהב צדקות כאלה שאין העני מתבייש ולא צריך להוריד את ראשו מפני הנותן - "ישר יחזו פנימו" - צדקה המאפשרת למקבל להביט ישר בפני הנותן היות ואינו יודע מי הוא הנותן.

פרט חשוב נוסף הוא הנפסק בשולחן ערוך: "צריך ליתן הצדקה בסבר פנים יפות, בשמחה ובטוב לבב, ומתאונן עם העני בצערו ומדבר לו דברי תנחומין, ואם נתנה בפנים זועפות ורעות, הפסיד זכותו". הרצון הטוב והשמחה הנפשית, יש להם ערך בלתי משוער בשעת נתינת הצדקה. לא הכמות כשהיא לעצמה בלבד קובעת בצדקה, אלא הנתינה וצורתה, ואם אדם נותן בחיבה ובלב שלם גם חצי ככר, מציל את האדם ממיתה משונה. לכן, אין פלא שבנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה ובשנת בצורת שלא היתה בקופה של צדקה כלום והוא עמד ופרנס אשה ושבעה בניה משלו, נתברך באריכות ימים, כמובא בחז"ל: לימים חלה בנימין הצדיק ונטה למות. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה

פרשת תרומה

בניה, ימות בשנים מועטות הללו! מיד קרעו לו גזר דינו והוסיפו לו עשרים ושתיים שנה על שנותיו. זהו כוחה של הנתינה בטוב לב ובאהבה לזולת.

את הפסוק בתהילים: "הזורעים בדמעה ברנה יקצורו הלוח ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבוא ברנה נושא אלומותיו", הסביר המגיד מדובנא על הסוגים השונים של נותני צדקה. יש הנותן בשמחה ומתקיים בו "עשר בשביל שתתעשר", ויש הנותן בפנים זועפות לא נתקיים בו "כי בגלל הדבר הזה יברכך" ומקבל בחזרה את הפרוטה שנתן. וזה מה שנאמר: "הזורעים" - מלשון זרעו לכם לצדקה, "בדמעה" - הנותן בצער, והנותן "ברנה" - בשמחה - שניהם "יקצורו", אך ההבדל הוא שמי שהוא בבחינת "הלוח ילך ובכה" יהיה השכר שלו "נושא משך הזרע" - יקבל רק מה שזרע - פרוטה תמורת פרוטה, ואילו זה שנתן בחינת "בא יבוא ברנה", יזכה ל"נושא אלומותיו" - יתברך עד בלי די.

היה מי שאמר שלכל אדם עשיר ישנם שני סוגי אבנים יקרות. יש אבנים רגילות ויש אבנים טובות, אולם לא אצל כל אדם נמצאות האבנים באותו המקום. יש נמצאת אצלם אבן היהלום בכיס ואבן הרגילה בלב ולבו לב אבן, ומה שעושה לצדקה, עושה מתוך צער וכאב לב. ויש שהאבן הרגילה נמצאת בכיס ויהלום נמצא בלבו ולכן לבו טוב עליו ועושה הכל מתוך שמחה. וכך לימדונו חז"ל על הפסוק במשלי "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד". משום שרודף צדקה ימצא צדקה? אלא לומר לך: כל הרודף אחר צדקה, הקדוש ברוך הוא ממציא לו מעות ועושה בהן צדקה.

חובתינו ותפקידנו להחדיר לתוך ליבות ישראל את המצוה של צדקה וחסד בבחינת "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כדברי רבי יהודה: גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר: "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא".

מקור: הרב יוסף זילברפרב